

Motion till riksdagen

1988/89:Jo25

av Karl Erik Olsson m.fl. (c)
med anledning av prop. 1988/89:68 om
livsmedelskontroll

Sammanfattning

Centerpartiet anser att dagens livsmedelskontroll är för snäv och vill istället att den täcker hela kedjan från gröda till föda. Livsmedelskontrollen måste successivt utvidgas till att omfatta även sådana hälsorisker som hjärt- och kärlsjukdomar och cancer.

Miljö- och hälsoskyddsnämnderna bör få möjlighet att överta kontrollen även av de specialiserade anläggningar, som regeringen nu föreslår att livsmedelsverket ska ansvara för.

Centerpartiet är kritiskt till regeringens förslag till avgiftsfinansiering. Kommunerna bör själva avgöra tillsynsavgiftens storlek och själva få behålla pengarna.

Samma krav måste ställas på importerade som svenskproducerade livsmedel. Sverige måste, i likhet med Västtyskland, hävda rätten att få ställa krav på produktionsmetoderna.

Centerpartiet vill inte tillåta bestrålning av livsmedel, hormonbehandling av djur, genmanipulering av växter och djur eller antibiotika i djurfoder.

Märkning av livsmedel bör ske av såväl förpackade som icke-förpackade livsmedel.

Stark kritik riktas i motionen mot att inte dricksvattenfrågorna behandlas i propositionen. Dricksvattenkvaliteten kommer att bli både en stor miljöfråga och en stor livsmedelsfråga. Det sker en fortgående försämring av dricksvatten. Centerpartiet föreslår att en offentlig utredning tillsätts.

Inledning

Bra livsmedel är livsviktigt. Frågor om livsmedelskvalitet engagerar många människor och det är viktigt att tillsynen blir effektiv för såväl inhemska livsmedel som importerade. Dricksvatten är vårt vanligaste livsmedel, men berörs inte av regeringens proposition. Över huvud taget behandlar propositionen en smal sektor av livsmedelshanteringen. Vi anser att man bör se frågan om livsmedlens kvalitet och kontrollen av dessa som en fråga för livsmedelskedjan i sin helhet, från gröda till föda. Man får inte begränsa den till livsmedelslagen och tillämpningen av denna. Centerpartiet har tidigare lagt fram en omfattande motion om livsmedelskontroll (Jo 1987/88:528), som riksdagen ännu inte behandlat.

I cancerkommitténs betänkande uppskattades att ca 10 000 cancerfall per

år kan vara orsakade av felaktig kost. Kostvanornas betydelse för hälsa och välbefinnande måste uppmärksammas. Livsmedelskontrollen måste successivt utvidgas till att omfatta även sådana hälsorisker som hjärt- och kärlsjukdomar och cancer. Ur hälsosynpunkt är frågan om livsmedelstillsatser och livsmedelsföreningar väsentlig.

I livsmedelspolitiken och i kontrollen måste uppmärksammas de kvalitetsfördelar som kan finnas i lokalt producerade varor som är varsamt förädlade med ett minimum av tillsatser. Det är angeläget att den framtida kontrollen utformas med hänsyn till detta.

Organisation

I propositionen föreslås vissa förändringar av tillsynsorganisationen. I huvudsak innebär förändringen att livsmedelsverket får det direkta tillsynsansvaret för vissa större livsmedelsanläggningar med komplicerad produktion och en stor spridning av produkterna. Vi anser att det är bra att regeringen frångått utredningens förslag som framförallt syftade till en förstärkning av länsstyrelsernas uppgifter.

Miljö- och hälsoskyddsnämnderna måste ha ansvaret för såväl godkännande som för den omedelbara tillsynen av i princip samtliga livsmedelsanläggningar inom varje kommun. Kommunerna måste ha möjlighet att avgöra om de vill ta på sig ansvaret för de speciella anläggningarna, som regeringen nu föreslår ska åvila livsmedelsverket. Det kan vara praktiskt att det finns en lokal kompetens för tillsynen av en för kommunen betydelsefull anläggning. Miljö- och hälsoskyddsnämnderna har nära till tillsynsobjekten. Många frågeställningar och problem blir därför lättare att lösa och diskutera. Det är viktigt att livsmedelskontrollen tar vara på alla de möjligheter som lokal erfarenhet och kunskap kan ge.

Vi anser att länsstyrelsen bör vara rådgivare åt kommunerna, ha en mer projektinriktad kontroll och utöva viss kontroll och utbildning av kommunernas verksamhet. Länsveterinärerna bör också ges en aktivare roll för att föra ut information om djursjukdomar till distrikts- och hälsovårdsveterinärerna och till djurägarna.

För de anläggningar som miljö- och hälsoskyddsnämnderna inte har övertagit tillstånd och tillsyn av, bör livsmedelsverket ansvara. Vi anser att verket dessutom vid behov bör kunna biträda kommunerna, i den mån den kompetensen inte finns på länsnivå. Det är viktigt att samarbetsformerna utvecklas mellan de olika myndigheterna, för att ett bra resultat ska kunna nås.

Finansiering av livsmedelskontrollen

För att finansiera livsmedelskontrollen föreslås ett nytt avgiftssystem. Kommunerna ska enligt förslaget ta ut en årlig avgift för varje företag som hanterar livsmedel. De inlutna medlen ska delvis tillföras staten. Livsmedelsverket och riksrevisionsverket ska få i uppdrag att utreda den närmare utformningen av systemet. Vi anser att kommunerna ska få behålla de tillsynsavgifter som uttas vid den kommunala tillsynen. Vi ifrågasätter också om det behövs en fast årlig avgift, utöver tillsynsavgiften.

Utredningsförslaget har kraftigt kritiserats av flera remissinstanser. Inom miljöskyddet tillämpas ett avgiftssystem som fått negativa effekter på tillsynsverksamheten, och som vi krävt måste förändras. RRV förordar istället att kommunerna självständigt ska få besluta om hur kontrollen ska finansieras. Det skulle innebära att det är upp till varje kommun att avgöra om avgift ska tas ut och vilka taxa som i så fall ska gälla. Ett statligt avgiftssystem bör då täcka endast kostnaderna för den tillsynsverksamhet som livsmedelsverket ansvarar för. Vi anser att det är riktigt att en sådan uppdelning sker. Det är viktigt att den utredning som regeringen aviserar också får i uppdrag att bedöma effekterna av olika system, så att man premierar en bra utförd egenkontroll. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag till utformning av avgiftssystemet.

En viktig förutsättning för att bedriva en meningsfull kontrollverksamhet är tillgången till laboratorier. De laboratorier som uppfyller livsmedelsverkets bestämmelser, oavsett ägarförhållanden, ska kunna utnyttjas för analyser. Det kan leda till att priserna pressas och stimulerar utnyttjande av ny teknik.

Importkontroll av livsmedel

Regeringen anför att "Det finns förhållandevis goda möjligheter att se till att det svenska köttet inte innehåller rester av veterinärmedicinska preparat." När det gäller importerade produkter hänvisar statsrådet till att det inte finns tillräckliga analysmetoder. I ett programmatiskt avsnitt anför "Jag vill i detta sammanhang särskilt poängtera vikten av att vi ställer samma krav på importerade produkter som på svenskproducerade." När regeringen sedan i propositionen kommer till åtgärder hänvisar man till GATT-förhandlingar och att Sverige inte kan ställa krav på produktionsmetoderna. Detta är motsägelsefullt. Vi anser att Sverige måste ha en lika effektiv kontroll av importerade som svenskproducerade livsmedel.

Det finns ett ökat intresse för att inte bara veta vad som kan spåras i analyser av livsmedel, utan också av att veta hur livsmedlen har producerats. För producenterna är det också viktigt att förutsättningarna är någorlunda jämförbara, så att inte metoder som är förbjudna i Sverige är fullt acceptabla i ett importland. I Västtyskland finns en lagstiftning på livsmedelskontrollområdet som speglar ett sådant synsätt.

Svenska konsumenter kräver i dag betydligt mer än att livsmedel ska vara "tjänliga som människoföda", som ett intyg från ursprungslandet ska utvisa. Enligt vår uppfattning måste livsmedlen vara producerade på ett sådant sätt att det inte inverkar negativt på djur, ekologiska system eller inre och yttre miljö. Metoder som genmanipulering av djur eller växter, hormonbehandling av djur i tillväxtsyfte eller antibiotika i djurfoder är metoder som inte får tillåtas. Det finns många andra exempel. Vi anser att för att tillgodose konsumenternas krav måste livsmedlen kontrolleras på samma sätt oavsett ursprung. Kostnaderna för detta ska betalas av importören.

I Sverige finns inget generellt förbud mot import av hormonbehandlat kött. EG har däremot ett förbud. Det är viktigt att Sverige internationellt hävdar rätten att få ställa krav också på hur livsmedel producerats i enlighet vad som ovan anförts.

Bestrålning av livsmedel

Mot. 1988/89
Jo25

Centerpartiet har under flera år krävt att bestrålning av livsmedel ska förbjudas, liksom importen av sådana livsmedel. Radioaktiv behandling utgör alltid en risk för miljö, hälsa och arbetsmiljö. Bestrålningen gör livsmedlen onaturliga, eftersom det tar bort det grundläggande skyddet mot dåliga råvaror, som våra sinnen ger. Gifter som bakterier utsöndrat kan finnas kvar efter bestrålningen och man får falskt fräscha livsmedel. Bestrålningen sänker också halten av vitamin A, C, B1 och B2. I en interpellationsdebatt utlovade jordbruksministern att bestrålning av livsmedel skulle förbjudas. Regeringen föreslår nu att det ska bli möjligt att förbjuda import av livsmedel som har bestrålats utomlands. Vi anser att ett generellt förbud mot bestrålade livsmedel skall införas nu.

Information till konsumenterna

Trots en allt mer ökande medvetenhet om kost och matkvalitet, är bristerna ganska betydande. Det krävs en ökad kunskap om hur man utnyttjar maten rätt ur kostsynpunkt och tar vara på livsmedelskvaliteten. Centerpartiet har i andra motioner lagt fram förslag om förbättrad konsumentinformation och utbildning.

I propositionen föreslås att märkning införs på förpackade livsmedel. Vi anser att konsumenterna har samma behov av information om icke-förpackade livsmedel. Det borde i de flesta fall vara fullt möjligt att ge en sådan information i affären. Regeringen bör undersöka möjligheterna för detta.

Dricksvatten

I propositionen berörs överhuvudtaget inte dricksvattenfrågorna trots att de kommer att bli en av de stora livsmedels- och miljöfrågorna. Våren 1988 inträffade den största epidemin hittills, när ca 11 000 personer i Boden insjuknade i akuta mag-tarminfektioner. Enligt såväl riksrevisionsverket som svenska vatten- och avloppsföreningen sker en fortgående försämring av kvaliteten hos det vatten som når konsumenten.

Försurningen är ett stort hot mot dricksvattnet. Idag beräknas var femte brunn ha försurat vatten. Försurningen av grundvattnet kommer troligen att bli än mer påtaglig under de närmaste tio åren, med ökade korrosionsskador som följd. Det finns också rapporter om att metallhalterna kan bli så höga att de utgör en hälsorisk i utsatta områden. Vatten- och avloppsnäten är så dåliga i många tätorter att det finns stora risker för att systemen totalt bryter samman. Centerpartiet har i många år krävt ett långsiktigt program för förnyelse av kommunernas vatten- och avloppsnät.

Det finns flera andra hot mot dricksvattnet. Föroreningar läcker ut från soptippar och avfallsupplag. Miljöfarliga transporter sker vid eller på vattentäcker. Bekämpningsmedelsrester har upptäckts i grundvatten. Till och med behandlingen i vattenverken kan utgöra en risk. Klor används för att rena vattnet, men forskare pekar på att det istället kan leda till skador. Rapporter pekar också på sambandet mellan aluminium och Alzheimers

sjukdom. Alla dessa hot mot vårt grundvatten måste minska, för att på sikt försvinna. Vi måste i tid se till att vårt grundvatten och våra vattendrag inte får obotliga skador.

De senaste åren har stora resurser satsats på avloppsrening, men dricksvattenförsörjningen har försumrats. När den centrala dricksvattentillsynen överfördes från socialstyrelsen till livsmedelsverket fick den en förbättrad organisation, men samtidigt minskade de totala resurserna. Den svenska forskningen om dricksvatten befinner sig också i kris. Sedan naturvårdsverket 1986 upphörde att fördela anslag för dricksvatten finns ingen anslagsgivare för området.

När livsmedelsverket övertog ansvaret skedde det utan någon övergripande utredning eller ingående diskussion om målet med samhällets dricksvattenförsörjning eller om ev brister och behov av åtgärder vid vattenverk och distributionsnät. Man utredde inte ens om livsmedelslagen var tillämplig på dricksvattenkontrollen. Detta har sedan visat sig vara förenat med stora problem.

Det är mycket angeläget att en offentlig utredning tillsätts ang dricksvattenfrågorna.

Syftet med utredningen bör bl.a. vara att skapa underlag för beslut om förbättrad dricksvattenkvalitet och säkerhet.

Hemställan

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inriktningen av livsmedelskontrollen,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om möjlighet för kommunerna att överta tillsynen av livsmedelskontrollen,
3. att riksdagen hos regeringen begär förslag om avgiftsfinansiering i enlighet med motionen,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om importkontroll av livsmedel,
5. att riksdagen beslutar förbjuda bestrålning av livsmedel och import av sådana livsmedel,
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om information till konsumenterna,
7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om offentlig utredning om dricksvattenfrågorna i enlighet med motionen.

Stockholm den 15 februari 1989

Mot. 1988/89

Jo25

Karl Erik Olsson (c)

Lennart Brunander (c)

Stina Gustavsson (c)

Marianne Jönsson (c)

Birgitta Hambraeus (c)

Karin Starrin (c)

Sven-Olof Petersson (c)

Göran Engström (c)